

Valitud kommentaare seoses kultuuripärandiga

Väljavõtteid projekti „Eesti kultuuripärandi hoidmise ja väärtustamise arengukava aastani 2030“ kommentaaridest ja ettepanekutest

Lea Stroh ja Olof Stroh

14.02.2009

Kultuurimaastik on kõik maastikud, mida inimtegevus on mõjutanud. Tegelikuses ei ole jalatäitki maad, millele inimene poleks aegade jooksul mõju avaldanud ja seetõttu on kogu maastik ka kultuurimaastik. See ei ole staatiline, museaalne, vaid pidevas muutumises. Seejuures on tähtis, et uued struktuurid ei hävitaks olemasolevaid ja vanu. Ajalugu peab olema kultuurimaastikus nähtav, samuti tuleb seda süsteemselt inventeerida ja uurida.

Eesti maastikku on inimkäsi mõjutanud mitmetuhanda aasta jooksul ja selle tulemusel on tekkinud mitmekesine ning variatsioonirikas kultuuripärand. See hõlmab nii maastiku esteetilisi kvaliteete kui ka varasemate põlvkondade maaharimise vaeva, nii taimede ja loomade elu kui ka arheoloogilisi jälgi maastiku kasutamisest, mida tuhanded inimesed on tekitanud. Tähtis on rõhutada, et need jäljed on tänases maastikus, need seovad varasema ajaloo tänapäevaga ja on osa kogu maastiku sisust. See kultuuripärand on tähtis osa paiga kollektiivsest mälestusest. See annab kaasaegsele inimesele tema juured, kodutunde, seose minevikuga ja turvatunde, mis on paiga eksisteerimise ja arengu aluseks.

***

Kultuuripärandi sisu määramine ja selle väärtuste kirjeldamine on teaduslik töö. Midagi ei tohi välja jätta seetõttu, et see ei mahu raamidesse või paisutaks raamid nii suureks, et riigil oleks kultuuripärandi sihipärane arendamine ja toetamine takistatud. Segaduse tekkimise hirm põhineb soovil kõike kramplikult kontrolli all hoida. Kriteeriumide hulga määrab kultuuripärandi tegelik sisu ja riik peab korraldama tegevuse nii, et kogu kultuuripärand oleks kaitstud ja areneks takistamatult. Probleemi lahenduseks oleks üldsuse teadlikkuse tõstmine ja usaldamine kultuuripärandit hooldama. Kultuuripärand ei kuulu ainult riigile, vaid ka kodanikele. Koostöö võtmeks on selgitustöö ja usaldamine.

***

Alustuseks tuleb selgust saada ja kokku leppida mõistes *kultuuripärand*. Mis on kultuuripärand ja mida see sisaldab? Selle mõiste ümber on palju arutletud ja rahvusvahelised diskussioonid on endiselt käimas. Ühest mõistmist loomulikult ei ole, kuid kaks aspekti tunduvad olema üldiselt tuntud. Kultuuripärand võib olla nii füüsiline kui ka vaimne – nii konkreetset ehitised, skulptuurid, maalid jt kunstiesemed kui ka kirjandus, muistendid, muusika, tavad ja usutõekspidamised. Tegemist on nii ideede ja hinnangutega, mis toimivad üldiste mõttemustritena kui ka varasematest aegadest pärit esemetega, mis tihti on kultuuripärandina rohkem teadvustatud.

Mõiste *kultuuripärand* on seotud väärtustega *identiteet, kokkukuuluvus, juured*

ja *grupitunne*. Kultuuripäränd annab inimgruppidele ajaloo, mis manifesteerib kaasajas eriliste füüsiliste ja vaimsete kultuuriobjektide kaudu. Seetõttu on kultuuripäränd alati kellegi oma (ka siis, kui objekt kuulub mitmele grupile).

Tavaline ja lihtne definitsioon oleks seega järgmine: kultuuripäränd on see (füüsiline ja vaimne), mida üks grupp peab ühiseks ajalooliselt päritud kultuurilooliseks baasiks. Millegi oma kultuuripärändiks pidamine tähendab seega omandinõuet ja (positiivset) väärtustamist. Sellega seoses tekib küsimus: kas miski saab olla kultuuripäränd ka siis, kui seda ei aktsepteerita ja kui sellesse suhtutakse ükskõikselt või negatiivselt?

***

Võib-olla peaks rääkima hoopis *kultuuriloolisest pärändist*? Siis oleks see mõiste veidi teistsugune ja avaram. Minu kultuuriloolise pärändi moodustaks kõik see (füüsiline ja vaimne), mis on mind vorminud, vaatamata sellele, kas ma olen sellest teadlik või mitte, aktsepteerin seda või mitte, kas see on positiivne või negatiivne. Rääkida saaks indiviidi, grupi või piirkonna kultuuriloolisest pärändist ja see oleks spetsiifilisem ning üldisem kui kultuuripäränd. Piirkonna või rahvuse kultuuriloolise pärändi hulka kuuluks siis ka need väärtused, mis sattusid olema konkreetses paigas, ehkki praegustel elanikel otsene seos sellega puudub (Ruhnu näide). Nii on see tegelikult suurema osaga meie esi- ja vanema ajalooa – järjepidevus on katkenud ja tänane olukord on hoopis teistsugune. Kuid kultuurilooline päränd on seal olemas ja see jutustab midagi, mis meile korda läheb.

***

Kultuuripärändi sisu võib seega ühe riigi erinevatele gruppidele olla väga erinev. Seda võib kasutada isegi ideoloogilise relvana ülemvõimu defineerimiseks. See on enamusle meile tuttav. Kultuuripärändi sisu võib seetõttu olla väga vastuoluline. Ja et väärtushinnangud aja jooksul muutuvad, võib olla väga raske kasutada seda mõistet praktilise hoolduse jaoks valikute tegemisel. Sellele vaatamata tuleb kultuuripärändi (kultuuriloolise pärändi) sisu üle pidevalt ja üldsust kaasates aru pidada.

Kultuurimiljöo praktiliseks hooldamiseks seoses oleks ehk lihtsam kasutada mõistet *kultuurilooline sisu*?

***

Kultuuriloolise väärtuse kriteeriumid

Tuleb kohe öelda, et mõistel kultuurilooline väärtus ei ole ühest definitsiooni. See on ka arusaadav, sest mõiste alla peavad mahtuma väga paljud väärtused, mis on loodud enne meid ja mis teevad meie tänase päeva variatsioonirikkamaks, huvitavamaks, isiklikumaks ja värvikamaks.

Väärtuste määratlemise ühiseks aluseks peab olema kultuuri ning looduse vaheliste seoste ajalooliste ja geograafiliste vaatevinklite säilitamine või loomine. Kultuuri- ja loodusmaastike osade või detailide hindamise eelduseks on arusaamine, kuidas need on tekkinud ja kuidas need jätkuvalt muutuvad. Ehkki põhiteesid saavad olla ühised, võivad arusaamised ja arvamused olla erinevad. Need sõltuvad vaataja

rollist ja vaatepunktist. Neil, kes töötavad kultuuripärandiga kohapeal, on inimestega otsekontakt ja nad teavad, kuidas paiga elanikud elavad, missugused muudatused ja keda puudutavad ning saavad nende arvamust küsida. Tsentraalselt (pealinnas) otsustades võivad paigale olulised detailid jääda märkamata ja arvestamata.

Linna või valla kultuurimiljö ülevaate- või hooldusprogrammide koostamisel tuleb aluseks võtta kogu paiga kultuuriväärtused. See tähendab, et kogu kultuurimaastik on inventeeritud ja teadmised kultuurimiljö sisust olemas. Seda nii väärtusliku ja säilitamist vääriku kui ka ebaolulise ja väärtusetu kohta. Lisaks sellele on tarvis tunda paiga miljöed ja maastikku vorminud protsesse (nii looduse kui ka ühiskonnaga seotud). Üldiste seoste ja hindamisaluste ning kohalike olude tundmine annabki kriteeriumid kultuurilooliste väärtuste hindamiseks.

Olgu siinjuures öeldud, et väärtus ei pruugi olla ainult hästi säilinud või kunstiliselt hästi kujundatud objektides. Positiivne väärtus võib olla ka pealtnäha väärtusetutes detailides või miljöodes, mille kadumine jätkaks lünga või koguni katkestaks paiga ajaloolise järjepidevuse. **Kõik ei ole kultuuripärand, kuid võib selleks saada.**

Ainuüksi väitest, et detail, objekt või miljö on väärtuslik valikuks ja säilitamiseks ei piisa. Väärtuse sisu tuleb selgitada. See võib koosneda väga erinevatest osadest, kuid kõik on vaja üles leida, süstematiseerida ja arusaadavalt põhjendada. Alles siis saab tekkida arusaamine kultuuripärandist ja seda hakatakse sundimatult väärtustama. Väärtuste detailne selgitamine on vajalik ka nende hooldamiseks, sest kui väärtust ei tunta, võib see väga kergesti ja pöördumatult hävida.

Väärtustamine tähendab millelegi väärtuse andmist. See saab olla suur või väike või hoopiski puududa. Me arvame, et midagi on hea või halb, säilitamisväärne, võime sellest loobuda või tahame koguni vabaneda. Väärtustamine on väga subjektiivne ja sõltub sellest, kes ma olen – minu identiteedist või hindaja teadmistest ja kogemustest. Sisu, seevastu, on objekti omaduste objektiivne kirjeldus (faktiinfo). Tavaliselt jutustab sisu siiski ka väärtustest, sest inimese poolt loodul on alati mingi väärtuse väljendus.

Teatavasti muutuvad väärtushinnangud pidevalt, mõnikord isegi väga kardinaalselt. Sellega seoses tekib vajadus ka kultuuripärandi väärtusi pidevalt korrigeerida. Objektiivse faktiinfo olemasolul on hinnanguid lihtsam muuta. Kaasaegsed digitaalsed andmebaasid võimaldavad luua väga erinevaid süsteeme, kus info sorteerimine ja muutmine on suhteliselt kerge.

Tähtis on mõista, et objekte ei saa käsitleda eraldiseisvatena, vaid alati koos ümbrusega (taustaga), sest need seosed moodustavad tähtsa osa objekti väärtusest. Samuti tuleb ka erinevaid teemaprogramme (näiteks Pühakodade säilitamine ja areng) seostada taustaga – nii ajaloolise kui ka geograafilisega.

Väärtused saab jagada põhi- ja võimendavateks motiivideks. Põhimotiivideks on dokumendiväärtus (faktilised ajaloolised omadused) ning elamusväätus (esteetiliselt ja sotsiaalselt laadi omadused). Võimendavateks motiivideks võivad olla näiteks autentsus ja haruldus. Väärtused on erineva raskusega ja täiendavad tihti üksteist. Nende omaduste ja väärtuste põhjal antakse koondhinnang, mille alusel määratakse omakorda detaili, objekti või miljö säilitamise, dokumenteerimise ja hooldamise tase ning kasutamise viis.

Igapäevaelus tuleb otsustamisel või hooldusprogrammide koostamisel valida olulise ja ebaolulise vahel, peame määrama prioriteedid. Siis on väärtustamine ja väärtuste omavaheline võrdlemine möödapääsmatu. Näiteks peame kaaluma ja ot-

sustama, kas olulisem on säilitada hoone välisilme või säästa energiat ja paigaldada lisasoojustus?

Ühiskonna planeerimisel tuleb erinevaid sisusid, väärtusi ja vajadusi üksteise suhtes kaaluda. Tihti saab see toimuda administratiivsel tasandil, kuid eeldusel, et järgitakse demokraatlikule ühiskonnale omaseid reegleid ja kantakse poliitilist vastutust.

Kultuuripärand peab olema ühiskonna loomulik osa, ehtne ja fetišeerimata. Vastasel juhul võib see muutuda farsiks. Kultuurimiljöo peab olema hooldatud, sest inimene vajab korras ja stimuleerivat elumiljööd. Siis on see ka turistidele atraktiivne.

***

Identiteet

Inimene sünnib isiksusena, mis on määratud tema geenikogumiga, kuid mis sõltub ka tema sünnile eelnenud oludest ja juhistest. Genoom ei ole lõplik joonis, vaid määrab ainult arengu eeldused, mis on välistest oludest mõjutatavad. Vastsündinu ei suuda kohe maailmas orienteeruda, kuid olles varustatud uudishimuga, hakkab ta vaatama, avastama, kontakti otsima ja loob vähehaaval oma struktuuri. Nüüd tulebki mängu sotsialiseerumine ja kultuurilooline pärand. Kogetud selgituste ja suhtumiste mõjul loob ta omale identiteedi. Isiksus ja kogemused koos moodustavad temale omased reaktsioonimustrid ning maailmapildi, mis teiste omast suuremal või vähemal määral erinevad. Inimese *mina* luuakse suhtega *teistesse*. See protsess kestab terve elu, selle jooksul tekib teadlikkus oma identiteedist ja erinevustest teistega võrreldes.

Identiteet ei ole ainult isikutel, vaid ka gruppidel. Grupiidentiteet koosneb ühise saatuse tundest ja paljude ühiste joontega maailmapildist. Maailmapilt ja kokkukuuluvustunne väljendub kultuuripärandi kaudu. See on see füüsiline miljöo ja mõtted, mida kogetakse ühistena ja mida väärtustatakse kõrgelt. Kuid maailmapilti ja kokkukuuluvustunnet mõjutab alateadlikult ka *kultuurilooline pärand* ja ümbruse *kultuurilooline sisu* ning selle füüsiline vorm.

***

Haritus

Vaatamata sellele, et identiteet tundub olema seotud saatuse ja genoomiga ning sellest mõjutatud, ei ole see päris nii. Inimesel on vabadus luua ise oma identiteet iseseisva mõtlemise, õppimise ja mitmesuguste valikute läbi. Ta harib end – areneb ja küpseb oma kogutud kogemustele toetudes. Haritus ei ole sama mis haridus, kuid harituse aluseks on teadmised.

***

Muuseumi ülesanne

Osa neist teadmistest võib inimene saada muuseumist. Kuid mitte ainult teadmisi. Muuseumide ülesanne on olla vahendaja mineviku, oleviku ja tuleviku vahel. Muuseumi definitsioon teiste mäluasutuste (arhiiv, raamatukogu) suhtes on füüsiline objekt, vaatamata sellele, kas see asub muuseumi sees või välises kultuurimiljöös. Objekt pannakse ajaloolisse seosesse eesmärgiga, et harida, et aidata isikul hankida oma haritus kättesaadavas vormis oleva relevantse informatsiooni läbi, et näidata talle seosed (mustreid) ja mõisteid ning neid tõlgendada, vahendada kogemusi ja pakkuda

mõtteainest. **Muuseum on vestluskaaslane.** Muuseum on hariv institutsioon ja mitte meelelahutusasutus.

Muuseumid – riiklikud, regionaalsed ja kohalikud – on oma piirkonna kultuuriloolise mälu kandjad. Need koguvad, näitavad, jutustavad, uurivad oma piirkonna ajalugu ja on tihti selle head tundjad, kuid tegelevad samas väga vähe välise kultuurimiljööga.

Väline kultuurimiljöö ja selle kultuuriajalooline sisu kuuluvad kokku. Sisu moodustabki miljöö ja seepärast ei saa neid lahus käsitleda. Toimivas detsentraliseeritud süsteemis on tarvis kohalikke teadmisteallikaid, millel on kohaliku eluga lähedane seos. See on instants, mis uurib, kirjeldab ja hoiab käigus avalikku vestlust kultuurimiljöö teemadel, olles samal ajal võimudest sõltumatu.

See saab olla muuseumide ülesanne. Muuseumid peavad hakkama tegelema aktiivse kultuurimiljöö hooldamisega, kaasates üldsust ja toetudes üldsusele. Omades teadmisi, toetavad muuseumid ettepanekute ja arvamustega võimuüksusi kultuurimiljöö praktilise planeerimise ja hooldusega seotud küsimustes. Arenedes ise, on muuseumid loomulikuks kohaks, kuhu kodanikud lähevad, kui nad vajavad abi, nõu ja teadmisi. Kui kvaliteetsed nõuanded muutuvad kergesti kättesaadavaks, tekib positiivne ja usalduslik koostöö ning sundimise ja karistamise vajadus lakkab iseenesest.

***

2006-07.a. läbi viidud riigikontrolli auditist selgus, et riigi tegevus ei ole kultuuripärandi säilimisel olnud piisav. Audit analüüsis tegevust kehtiva seadusandluse põhjal. Tulemus oli ootuspärane, sest kultuuripärandiga tegeleva riikliku institutsiooni (Muinsuskaitseameti) peamiseks ülesandeks on riikliku järelevalve korraldamine ja sunni kohaldamine. Tegemist on seega inspektsiooniga, kus võimalused (ressursse arvestades) kultuuripärandiga seotud sisulise töö jaoks on minimaalsed.

Vähese koostöö põhjuseks võib olla kultuuripärandi tegeliku sisu vähene tundmine, ühiselt aktsepteeritava säilitamisideoloogia puudumine ja säilitamiseks vajalike tehniliste oskuste piiratus, mis tekitab kartust laskuda dialoogi või olla eeskõneleja (suutmatus selgitada ja motiveerida). Ebakindlus tekitab usaldamatuse ja vajaduse end nõudmiste ning sundimisega kaitsta.

Kedagi ei saa sundida oma kultuuripärandist lugu pidama, veel vähem karistada selle eest, et kultuuripärandi sisu ja väärtusi pole mõistetud. Kodanikud tahavad ja suudavad oma kohuseid täita, kui neid usaldatakse ja õpetatakse kultuuripärandit hooldama. Avalik kultuurimiljööalane tegevus kohapeal soodustab osavõtlikkust ja lugupidamist kultuuripärandi suhtes.

Selleks, et töö laabuks, tuleb olemasolevat süsteemi ja töökorraldust muuta. Meie ettepanek on detsentraliseerida tegevus ja jagada vastutused järgmiselt:

1. ÜLDINE TASE

Kultuurimiljöö kaitsmine ja hooldamine on rahvuslik ülesanne. Vastutus lasub kõigil.

2. TSENTRAALNE TASE

Riigikogu, valitsus ja Muinsuskaitseamet kinnitavad rahvuslikud eesmärgid ning üldised reeglid, jälgivad arengut, jagavad vahendeid. Muinsuskaitseamet

populariseerib, töötab välja ideoloogia ja on allpool asuvate süsteemide teadmiste allikaks, arendajaks ja vahendajaks.

3. REGIONAALNE TASE

Maakonnamuuseumide ja suuremate kohalike muuseumide põhiülesandeks on kultuuripärandi uurimine, informatsiooni kogumine ja vahendamine. See võimaldab luua laiapõhjalise ning kvaliteetse tulemuse. Maakonnavalitsus koordineerib piirkondlikku tegevust ja vastutab seadusandluse rakendamise eest.

4. KOHALIK TASE

Kohalikud omavalitsused vastutavad planeeringute ja arengukavade eest ning kontrollivad seaduste täitmist. Muuseumid varustavad omavalitsusi vajaliku informatsiooniga. Maja- ja maaomanikud vastutavad oma varade korrashoiu eest. Selleks, et kõik saaksid vajaliku informatsiooni ja abi kultuuripärandi haldamisel ja hooldamisel, tuleb muuseumile anda uus ülesanne – olla kohapeal kultuurimiljöö sisu ja väärtusi tutvustav ning korrastamist ja hooldamist nõustav institutsioon.

***

Väga tõsine probleem on *kultuuripärandi säilitamiseks ja hooldamiseks vajalike metoodikate ning tehniliste oskuste* mahajäämus. Spetsialistide ja ka koolitajate teadmised on ebaühtlased ning ei vasta tänapäeva nõuetele, mis seab ohtu kultuuripärandi sisu ja väärtuse praktilise säilimise juba täna. Tarvis on nii kultuuripärandiga seotud algkoolitust (koolid) kui ka täiendkoolitust. Viimane on eriti oluline kultuurimiljöödega seotud otsustajate/poliitikute harimiseks. Praeguses kiiresti muutuv asjas tuleks füüsilise miljööga tegelejate (planeerijad, arhitektid, insenerid, ehitajad, tellijad, kinnisvaraomanikud) teadmisi ja oskusi värskendada teatud kindlate intervallidega. See ei peaks olema ettevõtjate/omanike endi mure, vaid riigi poolt antud võimalus.

***

Hoonestuse ja miljööde säilitamiseks vajalike tegevuste aluseks on hinnangud ja valikud. Aegade jooksul on need muutunud, sest sõltuvad inimeste teadmistest ja arusaamistest ning ühiskonnas valitsevatest väärtushinnangutest. Tänapäevase ühiskonna ja hoolimatu suhtumise juuri tuleb otsida eilsetest arusaamistest ja hinnangutest. Nõukogude ajal alaväärtustati või koguni põlati varasemat kultuuripärandit. Seetõttu hävis palju originaalsest kultuurimiljööst või moonutati seda tundmatuseni. Ka sõjapurustused ja sellele järgnenud taastamistööd võtsid oma osa. Taasiseseisvumisega kaasnenud muudatused soodustasid taas kultuuripärandiga vägivaldset ümberkäimist. Nüüd oli ja on alaväärtustatud nõukogude ajal loodud väärtused, mille kvaliteet on tihti kehv, kuid mis vaieldamatult kuuluvad kultuuri(loolise)pärandi hulka. Nõukogude ideoloogia ei soosinud omanikutunnet ja seetõttu on väga suur osa ehituspärandist lagunenu ning hooldamiseks vajalikud oskusedki tänapäevaks kadunud. Riik ei ole märganud, et inimesed vajavad kvaliteetseid nõuandeid ja juhiseid ehitiste korrastamiseks ning hooldamiseks, vaid jätnud selle kontrollimatult turumajanduse mängumaaks. Ükski maaomanik ei soovi oma vara meelega rikkuda, enamasti neist oskaks ka kultuuriväärtustest lugu pidada, kui nad vaid teaks, mis need on ja kuidas nendega tuleks ümber käia. Sellest infost on juba mitu põlvkonda ilma jäetud ja seetõttu on ülekohtune kodanikele praegu ükskõiksust või hoolimatust ette heita.

Kultuuriloolise pärandi uurimine

Kultuurimiljöo hõlmab laiemalt miljöösids, mis sisaldavad tähelepanu väärivaid kultuuriloolisi aspekte. Kultuurimiljöo hooldus on tegevused, mille eesmärk on kultuurimiljööd kaitsta ja korras pidada. Kultuurimiljöo hoolduse ülesandeks on alal hoida ja hooldada ühiskonna kultuuriloolist pärandit ning teha see kõigile mõistetavaks ja kättesaadavaks. Selleks, et kultuurimiljöo hooldus oleks tulemuslik ja veenev, tuleb selgitada, miks kultuurimälestised ja –miljööd on nii väärtuslikud, et neid tuleb säilitada ja hooldada. Põhjendused peavad rajanema kindlatele ja usaldusväärsetele andmetele kultuuriobjektidest ning ajaloolistest tõdedest, mida need esindavad. Vaja on teadmisi ka protsessidest, mis on mõjutanud ja mõjutavad pärandit praegu ning tulevikus. Ühiskonna areng ja poliitilised ning majanduslikud suhted seavad tihti kultuurimiljööde säilimise ohtu. Neid protsesse tundes on võimalik ebasoovitavaid efekte leevendada või vältida.

Kultuuriloolise pärandiga seoses on kasutada hulk teadmisi ja kogemusi, mida on mitmete põlvkondade jooksul kogutud. Kuid see informatsioon ei ole kaugeltki piisav, sest suhtumiste ja olude muutumine laiendab pidevalt tegevusvaldkondi ja suurendab vastutust. Kogutud materjal on ka suuremalt jaolt töötlemata ja seostamata (näiteks arheoloogiliste kaevamiste, väliuurimiste ja inventeerimistega saadud informatsioon ning arhiivides hoitavad dokumendid). Praegune pärandiga seotud (muinsuskaitse)süsteem info süstematiseerimist ja positiivset kasutamist ei soodusta.

Kultuuriloolise pärandi kättesaadavaks tegemisel on tarvis teadmisi sihtgruppide, meediast ja pedagoogilistest meetoditest. Pärandi hooldus (muinsuskaitse) vajab avalikke uurimusi, analüüse ja hinnanguid ka oma tegevuse, selle efektide, tulemuste ja probleemide kohta.

Kultuuriloolise pärandi haldamine ja hooldamine vajab seega väga laialdast ja erineva sisuga materjali, mis puudutab paljusid teemasid ja distsipliine. Interdistsiplinaarne vaatevinkel on loomulik ja tihti hädavajalik.

Objekti ja materjaliga seotud uurimiste akadeemilisteks põhiaineteks on humanitaarteadused (arheoloogia, etnoloogia, ajalugu, kunsti- ja keeleteadus), millele lisanduvad veel ühiskonnateadused (kultuurigeograafia ja majandusajalugu) ja loodusteadused ning tehnilised ained ja meetodid (dateerimine, materjali ja liigi määramine, osteoloogia, paleobotaanika, ökoloogia, geoloogia).

Meetodi ja tehnikaga seotud uurimiste jaoks on vaja veelgi enam aineid ja valdkondi. Leidude, kogude, muinasjäänuste, hoonete ja miljööde hooldamine ning säilitamine nõuab erilisi teadmisi väga erinevatest materjalidest, nende omadustest, lagunemisest/kulumisest, parandamisest või rehabiliteerimisest. Keemia, botaanika, ehitusfüüsika, konserveerimistehnikad, dendrokronoloogia, on vaid mõned näited aktuaalsetest valdkondadest.

Uurimisi tehakse, kuid vajadused ja võimalused on tunduvalt suuremad, kui suudetakse ette panna ja teoks teha. Uurimistööd tuleb koordineerida ja korraldada ning see ülesanne peaks detsentraliseeritud süsteemis olema Muinsuskaitseametil.